

Emnenr. 36

Fylke: Sogn og Fjordane.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Hornindal.

Emne: Helsing, Fakter og Atferd.

Bygdelag: Nordstranda.

Oppskr. av: Rasmus Navelsaker.

Gard: Navelsaker.

(adresse): Hornindal.

G.nr. 9 Br.nr. 5

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Føer i uttrykkjer, "ja" med eit nikk, "nei" med å riste på hovudet.
2. Ved 1900 helse ein på alle ein møtte på vegen, auker med "godt mot" eller med "god dag". No helsar ein berre på dei ein kjenner.
3. Ein måtte alltid helse fyrst på overordna, elles helse ein på den kjenning ein møtte, utau å venke på at han skuldi helse fyrst - "Folket og eg var likesom eitt." "Eg kan ikkje og hekke - eg er sottomare einu han, han plikkar å helse fyrst." Den ting kjen fyrst med kultivera sjølvdyrkning.
4. Møtte ein ein kjenning, på ein auker: "Velmøtt" eller "godt mot", "takk for sist", "velkomen til", "god morgon", "god dag", "god kveld". - Som svar: "Velmøtt igjenn", "godt mot og", "gjev", "takk for sist", "å takk", "å god morgon", "god dag og", "å god kveld."
5. Møtte ein fremmaude: "God dag - det er ikkje so vel eg kjenner deg!" Bygdafolk tok ikkje hatten eller hiva av for kvad andre. Det var berre når ein møtte presten og overordna at ein gjorde det.
6. Eg såg gamle Jon Stos med hiva i under handa ein gong han snakke med presten. Det var vel for at han kinde ha heudene fri, til å stadfeste ortu med tekku med heudene.

- 8 For haandhelste ein på kjenningar og skyldfolk, når det var ei tid sia ein hadde sett dei. Ein haandhelste og når ein takka for seg, og når ein sa farvel - og skulde fare.
- 9 Klapp på axla kunde vere uttrykk for einighet - at ein skjema kvarandre.
- 10 På kyrkjeveg - kyrkje klokka tok til å ringje, dei eldre kara-
ne letta på hatten eller hiva - som dei vilde seie: "Føkk
for bota om å kome og høyrre Guds ord." Koinuene nikka.
Når det kvardag - ikkje på kyrkjeveg - høyrde folk etter^{kyrkje-vegen},
nåu noko tekur.
- 11 Møtte ein likferd - brørfølge, kørte ein eit på vegkanten
om ein hadde hest, og stod still med følget for forbi.
Om ein gjekk, gav ein seg til å stå på vegkanten, og tok
av hatten til helsing.
- 13 Ein sa: "God morgon" - frå ein var oppe morgoen i 4 tida til
frokost i 9 tida. "God dag" sa ein frå kl. 9 til noon i 5 tida et.m.
"God kveld" var frå noon til ein la seg gjærne kl. 9-11 kveld.
Når ein gjekk, var det: "Farvel" - og om kvelden: "God natt".
- 14 Dette med: "God morgon" - heile dagen - og: "God middag" - er av
nyare dato - og dette med: "God morgon" enda i kveld, og natte
stränder - er vel ei helsing-utskeling.
- 16 At ja, ein er nøye med det, ein heukjer om den som seier
"Moon" heile dagen, at det er ein faulbetans ein - eller
"en sådau der også videre".
- 17 Eg sat inne hos grannen. Det var so i kveldinga. Eg var ein
5-6 år gammal, det var i 1885. Då kom Besten (1814-1910) inn til gran-
nen. Han tok av hiva, og helsa: "Guds fred." Det var so uvannt
å høyrre for meg, eg hadde ikkje høyrd det av andre. Når
det nokon som arbeidde med meg ein gjekk, var det å
seie: "Signe arbeidet" eller: "Signe strevet." - Var det nokon
som sat og kvile under arbeidet, sa ein: "Signe hvil" eller
"Set i fred". Kom ein inn i eit lag av yngre og eldre,
sa ein: "Signe laget". Men kom ein inn i stova og folket
sat ved bordet og åt, var det: "Signe mateu". Dei som var
ønskt signing, sa då "Føkk".

5777

- 19 Når ein gjest treffer verken i triset ute på trinet, seier han "God dag" og hændelsen. So tek gjesten oppatt helsinga "God dag" med same han kjem inn i stova, og hændelsen på alle der, store og små.
- 20 Husbjaren heiter Per. Gjesten seier: "Du Per, eg skulde snakka eit par ord med deg under fire augo." "Vi går inn i kammeret òg," seier Per.
- 21 Ein banka ikkje på døra før ein gjest inn, ein let opp døra og helta. Skulde ein inn til Presten, hærsmannen og andre, banka ein på døra. Dette med å banka på døra, er kome på i seinare tid.
- 22 Inne svare: "Komm inn", og den som kom inn, helta vgrdely, og så stendet og gjekk att.
- 23 Eller inne sette dei fram ein stol og bad honom setje seg på den, eller på benken. So sette han seg, og tok så hvara eller hatten av.
- 25 Sto ein og ventta ved døra, så dei gjerne: "Du kan no setje deg med du ventar" eller: "Du har gjerne ikkje fått ete idag, set deg inn til bordet, og få deg mat."
- 28 Både framande og kjendingar fekk rein sebb. Mor gjekk alltid med forklede, ho bøygde seg og tok nestle delen av forkledet, og tærka, av stolen eller benken med baksida av forkledet.
- 29 Imbedne gjester vart helta velkomne - med reinpusse gong og gule, og so eit hjarteleg: "Velkomen!" eller om det var ei vauel: "Velkoma!"
- 30 Når folk gjekk etter ei vauel vitjing: "No må de ha farvel og takk for idag." "Ha sjølv takk for idag - lev vel."
- 31 Ved avskil for lang tid: "lev so vel: og likke på turen, og sovner vi å få sjå deg igjen." Ved avskil for. truleg siste gong: "No må du ha takk for all tingnad vi har høvt saman. Vi serst gjerne ikkje meir. Lev så vel! Gid rigne deg."
- 32 Det var ikkje skikk å kysse kvarandre til farvel. Helle ikkje å gni nase mot nase. Eller å leggje kjade mot kjade.

5777

7772

44 Til lükke "vart brukt som ønske ved oppmåing av noko nytt, som kjennerke til g^u, held, glede, og so seier ein: lükke med den nye hesten, lükke med den nye båten, lükke med veien som er åpna åt bokke, lükke med dei nye kløda, dei nye skorne o. s. b., lükke med giftinga, lükke med gjeburtsdagen.

45 Folk sa: "God júl, Gladelig júl, God nyttår, God påske, Godpinse," Når eit barn er født: "Ha lükke med guten - med jente." Eg ønsker held med trulovinga. "Ha lükke og frignad med byrl. Lærjel."

46 Ved dødsfall: "Eg tek del med deg i sorga." Til mein framaude: "Eg kondolerar." Ved motgang: "Eg tekjer på deg i motgangen, Gud signe deg!"

47 Konns Takkar ein: "Du skal ha takk som er med oss. Det er ei tröst å vite at ein ikkje er aleine i motgangen."

48 Jan, ein takkar frå avlitne, det kan vere i heimen, det kan vere ved grava. Takkar for grunnelaget, Takkar for venskaper, for hjelp og styring i dagane som for.

49 Vannvyrtråd: Små ryggen til i staden for å helse. Andre små ryggen til og slår seg i bakken. Budre per fram og retter trimma og geipar - alt dette er vel uttrykk for ei viss tanning - kultur.

50 Heime sa vi, "du" til alle, små og store. Til far og mor, besten og besta, bror og prest var vi tilhaldne å seie "de". No er det å seie "du" til alle kjende, med vyrtrådsforma "de" til foreldre og overordna. Til framaude seier ein "di", det er som eit gjerde dei ikkje må kome over, ikkje kome ein for mor.

51 Hau og ho. 3rd persons pers. pronomen - brukar ein i tale om folk og levande. Brukar det ikkje i subj. form 2nd person. her. Som bror hadde eg hus og mat hos Kari. No sa allis til meg: "vil hau kome og ete" eller "hau må kome og få seg mat." Det var vel ei slops vyrtrådsform.

7/1953. Ak.